

RÖRELSEHINDRADE BARN & UNGDOMAR

2023-06-09

Yttrande

Diarienummer: S2023/00990

Socialdepartementet

Betänkandet från RBU (riksförbundet för rörelsehindrade barn & ungdomar) Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans (SOU 2023:9)

Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU) ställer sig positiv till utredningens förslag att staten ska vara ensam huvudman för personlig assistans. Den ordning som hittills gällt har medfört stor rättsosäkerhet på grund av skillnader i utredningar och bedömningar, såväl mellan olika kommuner som mellan kommunerna och Försäkringskassan. En ordning där staten blir huvudman för all personlig assistans har goda förutsättningar att leda fram till en bättre likformighet och därmed en bättre rättssäkerhet. Detta kommer dock krävas att Försäkringskassan blir bättre i sina bedömningar men även att Försäkringskassans handläggningstider blir väsentligt kortare. RBU kan i och för sig dela utredarens tanke om att staten är en större ekonomi och därmed har bättre förutsättningar att klara av situationer där behovet av eller kostnaden för personlig assistans ökar mycket eller oväntat. I praktiken, vilket också är ett av dagens problem, kommer det alltid finnas ekonomiska begränsningar när det gäller hur mycket den personliga assistansens får kosta. Då reformen personlig assistans redan idag är underfinansierad kommer ett samlat statligt huvudmannaskap inte lösa ut alla de problem som finns kring den personliga assistansen. RBU delar därför utredningens beskrivning att en övergång till ett statligt huvudmannaskap inte ensamt kan skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för insatsen. Lika med utredaren menar RBU att dessa utmaningar kräver helt andra åtgärder som inte omfattas av regeringens direktiv.

RBU kommer nedan göra några nedslag i utredningens olika delar som RBU anser vara särskilt betydelsefulla att kommentera.

4.2.1

RBU kan, precis som utredningen beskriver, se fördelar med ett statligt huvudmannaskap och att den omständigheten att det blir en enda myndighet som gör utredningarna och sedan fattar beslut faktiskt ökar förutsättningarna för likvärdighet och rättssäkerhet. RBU kan dock konstatera att det än idag finns regionala skillnader kvar och det gäller särskilt för barn i ålder 0-14 år vilket enligt RBU innebär att regeringen behöver öka styrningen av Försäkringskassan i detta avseende för att uppnå den ökade likvärdigheten som utredningen beskrivit.

4.2.5

RBU delar utredningens beskrivning att det kan uppstå problem för den enskilde om insatsen personlig assistans läggs under ett statligt huvudmannaskap. Enligt RBU behöver det övervägas ytterligare hur det här området ska regleras så att den enskilde inte hamnar i kläm om stat, kommun och regioner inte kan samråda i en sådan utsträckning som kommer krävas. RBU delar även utredarens syn att regeringen måste tydliggöra kommunernas och regionernas ansvar när det gäller en patient som ska skrivas ut från sjukhus och som behöver och har rätt till personlig assistans men då insatsen dröjer på grund av Försäkringskassans utredningsskyldighet.

4.4.2

RBU delar helt och fullt utredarens slutsatser att frågan om huvudmannaskapet när det gäller insatsen personlig assistans inte i någon större utsträckning förändrar de problem med insatsen personlig assistans som regering har lyft i direktiven till utredningen. Enligt RBU:s mening krävs tämligen omfattande förändringar av lagstiftningen för att komma till rätta med de grundläggande problemen med den personliga assistansen som finns och som gör att framför allt barnen har kommit att drabbats särskilt hårt genom den praxisutveckling som skett. Ett ytterligare perspektiv som är värt att föra in här är om den utveckling som skett kring den personliga assistansen och barn verkligen står i överensstämmelse med barnkonventionen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

4.4.3

RBU kan visserligen ställa sig bakom utredarens tanke om att en förändring till ett statligt huvudmannaskap bättre kan väntas bidra till långsiktiga och stabila förutsättningar än vad ett kommunalt huvudmannaskap skulle göra. Emellertid anser RBU att den personliga assistansen redan idag och då särskilt för RBU:s målgrupp inte inger särskilda stabila förutsättningar med tanke på den fullkomligt skoningslösa utvecklingen för barnen.

4.5.1

Av punktlistan under avsnitt 4.5.1. framgår, i punkterna 5 och 6, att huvudmannen bör ansvara för att säkerställa att det finns förutsättningar för den enskilde att få en insats av god kvalitet, samt att följa upp besluten och kvaliteten i genomförandet av insatsen. RBU kan inte se att det finns någon djupare analys när det gäller hur ett sådant uppdrag ska kunna uppfyllas av staten som huvudman.

4.5.3

Ett problem som Försäkringskassan rent generellt har problem med är långa handläggningstider. Enligt RBU måste det ställas krav på Försäkringskassan att handläggningstiderna minskar högst väsentligt. En konsekvens med utredningens förslag är att även ansökningarna om tillfälligt utökad behov av personlig assistans ska hanteras av Försäkringskassan. Enligt RBU måste denna typ av ansökningar hanteras mycket skyndsamt. Enligt RBU bör det övervägas om inte en fast tidsgräns inom vilken en utredning och beslut ska kunna fattas ska införas. En sådan ordning skulle ge en sökande klara tidsramar inom vilket beslutas kan väntas. Utöver detta anser RBU att det dessutom behöver övervägas vidare vilka insatser en enskild ska få under tiden som Försäkringskassan utreder rätten till personlig assistans och den enskilde då riskerar att stå helt utan insatser.

4.5.4

RBU ställer sig bakom utredningens förslag om att arbetsgivarna ska ansvara för sina assistenters sjuklönekostnader vid ett statligt huvudmannaskap. RBU kan inte godta utredningsförslag om att höja den statliga schablonersättningen med 4,35 kr i 2022 års nivå för att kompensera för detta. Enligt RBU:s mening är dagens schablonbelopp för lågt i förhållande till de kostnader som finns kring den personliga assistansen. Enligt RBU:s mening följer inte ökningen av schablonbeloppet den allmänna kostnadsökningen. Enligt RBU krävs ett högre schablonbelopp för att kunna säkra kompetent personal och för att en assistansanordnare ska kunna täcka alla de kostnader som uppstår kring assistansen.

5. En kvalifikation för personlig assistans

RBU kan inledningsvis konstatera att det oberoende av vilket förslag man väljer finns stora problem med insatsen personlig assistans. Skälet till det är Högsta förvaltningsdomstolens uttalande om att behoven måste vara av personlig och integritetsnära natur för att godkännas som grundläggande behov. Denna begränsning ska enligt utredningen finnas kvar oavsett vilket alternativ som väljs. Med hänsyn till att dagens praxis enligt utredningen ska fortsätta gälla kan RBU inte se att denna reform i någon större utsträckning kommer förändra antalet personer som får rätt till insatsen personlig assistans. Särskilt bekymmersamt är det för barn där avslagsfrekvensen är särskilt hög vilket enligt RBU medför att man på allvar kan ifrågasätta om Sverige ger barn med funktionsnedsättningar tillräckligt goda förutsättningar att leva ett liv på samma villkor som andra barn eller annorlunda uttryckt helt enkelt kränker det regelverk som slagits fast i barnkonventionen.

När det gäller det olika förslagen anser RBU att en kvalifikation utan fast tidsgräns (alternativ 1) är det som har bäst förutsättningar.

Alternativ 1 följer den reglering som kommunerna tillämpar idag, vilket också är en reglering som den enskilde är väl bekant med. Den enskilde kan känna sig trygg med att myndigheten vid ett statligt huvudmannaskap har att förhålla sig till en sammanvägd bedömning av den enskildes behov av stöd och service utifrån såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter. Det är alltså inte en fast tidsgräns som styr den enskildes rätt till personlig assistans. Som utredningen beskriver (se avsnitt 5.2.4) ligger alternativ 1 också i linje med den ursprungliga propositionens intentioner och den rättspraxis som bildats på området.

7. Förbättrade möjligheter att säkra god kvalitet i personlig assistans

RBU har lite svårt att se hur utredningens förslag ska kunna leda fram till definitionen av vad som är god kvalitet inom den personliga assistansen blir stärkt. RBU kan inte se att den föreslagna lagändringen utgör en sådan entydig och objektiv definition som utredningen konstaterat saknas.

I fråga om Försäkringskassans föreslagna uppföljning (se avsnitt 7.5.3) kan RBU konstatera att Försäkringskassan redan idag bryter mot barnkonventionen när det gäller rätten för barn att komma till tals i beslut som rör dem. Enligt RBU är det därför föga troligt att Försäkringskassan vid en uppföljning av assistansen med kvalitetsundersökningar skulle klara ett sådant uppdrag varför en sådan uppföljning sannolikt inte skulle ge det representativa underlag som utredningen har tänkt sig. RBU har därför svårt att se att den enskildes självbestämmanderätt skulle stärkas genom den föreslagna ändringen, såsom utredningen gör gällande.

9.12

RBU delar utredningens beskrivning på sidan 359 att myndigheterna redan idag har krav på att uppfylla barnkonventionens krav på att barns rätt att bli hörda och tagna på allvar. RBU kan dock konstatera att såväl kommuner som Försäkringskassan konstant bryter mot barnkonventionen i detta avseende. Det är särskilt tydligt i fall som rör barn med svåra funktionsnedsättningar och där även talet är påverkat. RBU vill därför uppmana regeringen att vidta åtgärder för att tillse att myndigheterna efterlever regelverket i barnkonventionen.

Avslutande reflektioner

Avslutningsvis vill RBU tydligt uttala att det krävs ordentliga förändringar av regelverket och effekterna att praxis för att därigenom skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för den

personliga assistansen. Det är något som är särskilt tydligt när det gäller barn 0-14 år där avslagen varit särskilt många. RBU kan vidare konstatera att oavsett vilket förslag som väljs när det gäller kvalifikationen för den personliga assistansen är det tydligt att dagens praxis ska fortsätta att vara tillämplig. Enligt RBU är det just detta som är problemet med den personliga assistansen och som medför att ett stort antal människor i Sverige inte når jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Enligt RBU behöver därför regering och riksdag omedelbart ta sig an de frågor som återstår för att kunna bryta trenden att allt färre beviljas personlig assistans. Effekten av den praxis som blir vägledande måste helt enkelt förändras genom lagstiftning för att därigenom skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för en insats av god kvalitet och som präglas av hög rättssäkerhet. Det är först då som landets samtliga medborgare kan få ett liv som ger full delaktighet i samhällslivet. Detta blir särskilt tydligt när det gäller våra barn som dessutom ska få sina rättigheter tillgodosedda även enligt barnkonventionen något Sverige enligt RBU:s mening idag i vart fall delvis bryter mot.